

GLEIWITZ, 31.08.39, 20.00: L'ÀVIA S'HA MORT

Entro al Museu de la Història de la ràdio a Gliwice (Polònia) i m'assec davant del seu director, el senyor Andrzej Jarczewski. El museu és l'estació de ràdio intacta on va tenir lloc un fet absurd fa setanta anys, un dia abans que comencés la Segona Guerra Mundial. Andrzej pren el micròfon, el mateix de llavors, introdueix la clavilla al segon orifici i, engolant la veu com fan els locutors de ràdio, pronuncia les paraules següents:

—Atenció, aquí Gleiwitz, l'estació de ràdio és en mans poloneses...

Diu «Gleiwitz» i no «Gliwice» perquè llavors la ciutat era alemanya. No obstant això el senyor Jarczewski, portat per l'emoció de la representació, fa una estrebada i la clavilla es desprèn del seu allotjament. Li adverteixo de l'incident amb un gest, m'ho agraeix amb un altre, la torna a connectar i se'm queda mirant extasiat.

—Se n'ha adonat ?

—??

—Això és exactament el que va ocórrer fa avui setanta anys...

—??

—Això: un error. En tornar a connectar la clavilla ho va fer en el tercer forat i no en el segon. Per aquesta raó només es van emetre les deu primeres paraules...

(Vaja —penso—, trobo que he picat com s'esperava de mi que fes...)

L'escena reproduïx l'assalt que la SS va fer a les 20.00 hores del 31 d'agost de 1939, disfressats d'assaltants civils polonesos, per justificar, l'endemà, la invasió de Polònia. L'estratagema és una idea del mateix Adolf Hitler, que dona l'ordre secreta a Heinrich Himmler, que al seu torn li la passa a Reinhard Heindrich, qui la fa arribar al cap local de la gestapo, Heinrich Müller, i aquest a Alfred Naujocks, cap executiu de l'operació. Naujocks va sobreviure a la guerra, es vantava de ser alguna cosa així com el pare de la gran guerra, va concedir una sonada entrevista al setmanari *Der Spiegel* a començament dels seixanta i va intentar fer-se ric amb la seva feta. El senyal que la desencadena era «*Grossmutter gestorben*» (l'àvia s'ha mort). El comando de la SS va matar d'un tret un presoner

alemany que portaven amb ells i el van fer passar per un atacant polonès mort en l'assalt. Seria la primera víctima. Després en vindrien seixanta milions més.

El museu inclou la cèlebre torre de 111 metres d'altura —la més alta del món construïda amb fusta!— bastida el 1935 per la companyia Lorenz, un monument d'enginyeria que encara continua en servei. Gràcies a aquesta magnífica torre, a la tarda, quan les ones de ràdio es reflectien en la ionosfera, l'emissió arribava a tot Europa, Nord-Amèrica i Canadà.

A causa d'aquest episodi tan ximple de la clavilla

mal reintroduïda, els nazis no van aconseguir el sensacional efecte d'una provocació polonesa retransmesa en directe a mig planeta. No obstant això, la propaganda alemanya va aconseguir que la premsa internacional arreplegués el greu incident. Hitler el va mencionar en el rabiós discurs que l'endemà encenia els desitjos d'ira i venjança de les tropes alemanyes llançades ja contra Polònia. Polònia! Un país hostil que practicava la neteja ètnica amb els alemanys que vivien al seu territori i que, segons sembla, acabava de calcular que la seva cavalleria (de cavalls) podria amb les divisions blindades alemanyes.

La veritat s'ha sabut perquè Alemanya va perdre la contesa. De fet, no es va saber res fins després de la guerra, quan Alfred Naujocks va declarar en el judici de Nuremberg.

Ja sabem que els que escriuen la història són els vencedors i que ho fan en honor de les identitats col·lectives, de les seves nacions i de les seves famílies. Per això és tan important preservar l'evidència experimental a la qual tornar una vegada darrere l'altra per reconstruir la història. Per això la *prehistòria* (quan no hi ha testimoni escrit) potser serà més fiable que la *història*. Per això és tan important que els museus siguin, essencialment, realitat concentrada. El museu és el testimoni viu de la tecnologia d'una època. Cert, però també exhibeix l'evidència de l'estupidesa i de la maldat humanes (dos aspectes ben relacionats entre si). I és que per a això també serveixen els museus.

JORGE WAGENSBERG

Director de l'Àrea de Ciència i Medi Ambient, Fundació La Caixa, Barcelona

© Jorge Wagensberg